ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GIUSEPPE TESAURO της 21ης Σεπτεμβρίου 1994 *

1. Τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Centrale Raad van Beroep (Κάτω Χώρες) αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 2 και 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας [1], καθώς και την ερμηνεία του κεφαλαίου I (Κάτω Χώρες), σημείο 2, του παραρτήματος VI του ιδίου κανονισμού [2].

Πιο συγκεκριμένα, το εθνικό δικαστήριο ζητεί να μάθει αν η θεσπιζόμενη από το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 αρχή της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ημεδαπών και διακινουμένων εργαζομένων πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι ένα πρόσωπο που δεν είναι υπήκοος των Κάτω Χωρών και δεν έχει ούτε κατοικήσει ούτε εργαστεί για ορισμένη περίοδο στο κράτος αυτό δικαιούται, εντούτοις, να τύχει για την εν λόγω περίοδο της ίδιας μειώσεως εισφορών που δικαιούται ο ημεδαπός σε περίπτωση προαιρετικής ασφαλίσεως, λόγω της ιδιότητας του ανωτέρω προσώπου ως μέλους της οικογενείας και/ή ως επιζώντος συζύγου διακινουμένου εργαζομένου.

2. Για να κατανοηθεί το υποβληθέν ερώτημα πρέπει, κατ' αρχάς να παρατεθεί το εθνικό και κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο.

Ο Algemene Ouderdomswet (νόμος περί γενικής ασφαλίσεως γήρατος, στο εξής: AOW), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1957, θέσπισε συνταξιοδοτικό σύστημα υπό το οποίο το μέγιστο ποσό της συντάξεως γήρατος υπολογίζεται αποκλειστικώς βάσει των συμπληρωθέντων συνταξίμων ετών. Βάσει του AOW, ασφαλίζονται υποχρεωτικώς όλοι οι Ολλανδοί υπήκοοι που κατοικούν στις Κάτω Χώρες, καθώς και αυτοί που λόγω της παροχής εξαρτημένης εργασίας εντός του κράτους αυτού υπόκεινται σε φόρο μισθωτών υπηρεσιών.

Πέραν της υποχρεωτικής ασφαλίσεως, ο AOW προβλέπει τη δυνατότητα προαιρετικής ασφαλίσεως. Σκοπός της προαιρετικής ασφαλίσεως είναι η «κτήση» συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για τις περιόδους που δεν καλύπτονται από την υποχρεωτική ασφάλιση. Οι προϋποθέσεις της προαιρετικής ασφαλίσεως καθορίστηκαν, σύμφωνα με το άρθρο 35 του AOW, με διαδοχικά βασιλικά

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — Βλ. την κωδικοποίηση υπό τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6).

2 — Πρέπει να διευκρινιστεί, εν προκειμένω, ότι την εποχή που τελέστηκαν τα επίμαχα περιστατικά επρόκειτο περί του κεφαλαίου Η, σημείο 2, του παραρτήματος V.

διατάγματα που αφορούν ειδικά την καταβολή των προαιρετικών εισφορών. Για την παρούσα υπόθεση έχουν ιδιαίτερη σημασία το άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961 και το άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος της 22ας Δεκεμβρίου 1971. Το άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961 προβλέπει ότι «η εισφορά ισούται, για κάθε πλήρες ημερολογιακό έτος της περιόδου, με το ανώτατο ποσό που μπορεί να οφείλει ο ασφαλισμένος για το εν λόγω έτος βάσει του Algemene Ouderdomswet» (παράγραφος 1)· τούτο, εντούτοις, δεν ισχύει για τον υπήκοο των Κάτω Χωρών, η εισφορά του οποίου «ανέρχεται, για κάθε πλήρες ημερολογιακό έτος της εν λόγω περιόδου, ως προς το οποίο μπορεί να αποδείξει πλήρως έναντι του Sociale Verzekeringsbank ότι κάτι τέτοιο είναι ευνοϊκότερο γι' αυτόν, σε ποσοστό επί του εισοδήματός του κατά το εν λόγω ημερολογιακό έτος, ίσο με το ποσοστό που ισχύει για το έτος αυτό βάσει του άρθρου 28 του Algemene Ouderdomswet, πάντως δε ίσο τουλάχιστον προς το 5 % του ποσού που ο ασφαλιζόμενος μπορεί να οφείλει κατ' ανώτατο όριο για το εν λόγω έτος βάσει αυτού του νόμου» (παράγραφος 2). Το άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος της 22ας Δεκεμβρίου 1971 περιέχει διατάξεις ανάλογες με αυτές που μόλις παρατέθηκαν· πράγματι, η μοναδική διαφορά είναι ότι αυτό το τελευταίο βασιλικό διάταγμα αναφέρεται επίσης στον Algemene Weduwen-en Wezenwet (νόμο περί γενικής ασφαλίσεως χηρών και περί ελαχίστου ορίου διαβιώσεως).

Πρέπει, εξάλλου, να υπομνηστεί ότι κατά το άρθρο 9 του βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961, η σύζυγος αυτού που κάνει χρήση του δικαιώματος καταβολής προαιρετικών εισφορών, η οποία ήταν συζευγμένη ή συζεύχθηκε με αυτόν κατά την περίοδο την οποία αφορά η καταβολή των εισφορών, θεωρείται, για την περίοδο αυτή, ασφαλισμένη βάσει του AOW, αρκεί κατά το χρονικό αυτό διάστημα να έχει συμπληρώσει το 15ο έτος και να μην έχει υπερβεί το 65ο έτος της ηλικίας της.

3. Τα πρόσωπα που ασφαλίζονται βάσει του AOW, είτε πρόκειται περί υποχρεωτικής είτε περί προαιρετικής ασφαλίσεως, δικαιούνται συντάξεως γήρατος μόλις συμπληρώσουν το 65ο έτος της ηλικίας τους. Η ανώτατη σύνταξη γήρατος αποκτάται μετά από ασφαλιστική περίοδο 50 ετών, διανυομένη μεταξύ του 15ου και του 65ου έτους της ηλικίας· για κάθε μη συντάξιμο έτος η σύνταξη μειώνεται κατά 2 %.

Αφού ο AOW τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1957, ήταν προδήλως αδύνατον να υπάρχει ασφάλιση πριν από την ημερομηνία αυτή, με συνέπεια κανείς να μην μπορεί να τύχει πλήρους συντάξεως γήρατος πριν από το 2007. Γι' αυτό, ο Ολλανδός νομοθέτης θέσπισε μια μεταβατική ρύθμιση, που περιέχεται στα άρθρα 55 και 56 του AOW, η οποία επιτρέπει να θεωρούνται ως ασφαλιστικές περίοδοι, υπό την έννοια του AOW, αυτές που διανύθηκαν μεταξύ του δεκάτου πέμπτου έτους της ηλικίας του ασφαλισμένου και της 1ης Ιανουαρίου 1957, αρκεί το εν λόγω πρόσωπο να πληροί τρεις προϋποθέσεις: α) να ήταν κάτοικος Κάτω Χωρών μεταξύ του 59ου και του 65ου έτους της ηλικίας του (προϋπόθεση των «έξι

ετών»)[3]· β) να είναι Ολλανδός υπήκοος ή να εξομοιώνεται προς Ολλανδό υπήκοο (η εν λόγω προϋπόθεση προδήλως δεν αφορά τους κοινοτικούς υπηκόους, οι οποίοι απολαύουν του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας βάσει του κανονισμού 1408/71)· γ) να εξακολουθεί να κατοικεί στις Κάτω Χώρες μετά τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του (προϋπόθεση της «σημερινής κατοικίας», η οποία, εντούτοις, δεν ισχύει για τα πρόσωπα που έχουν ασφαλιστεί, βάσει του AOW, χωρίς διακοπή από την 1η Ιανουαρίου 1957 μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας τους).

4. Λαμβανομένου υπόψη ότι τα πλεονεκτήματα αυτού του μεταβατικού καθεστώτος, το οποίο στηρίζεται στα κριτήρια της ιθαγενείας και της κατοικίας, δεν ίσχυαν για όλους τους διακινουμένους εργαζομένους, το Συμβούλιο, για να αποτρέψει ενδεχόμενες δυσμενείς διακρίσεις, πρόσθεσε ορισμένες ειδικές διατάξεις στο κοινοτικό σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων. Συγκεκριμένα, το κεφάλαιο I (Κάτω Χώρες), σημείο 2, του παραρτήματος VI του κανονισμού 1408/71, το οποίο αφορά ειδικά την «εφαρμογή της ολλανδικής νομοθεσίας περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος», προβλέπει ότι:

«α) Ως περίοδοι ασφαλίσεως, που πραγματοποιήθηκαν δυνάμει της ολλανδικής νομοθεσίας περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος, θεωρούνται, επίσης, οι περίοδοι προ της 1ης Ιανουαρίου 1957 κατά τη διάρκεια των οποίων ο δικαιούχος μη πληρών τις προϋποθέσεις, υπό τις οποίες δύνανται να εξομοιωθούν οι εν λόγω περίοδο με περιόδους ασφαλίσεως, κατοικούσε στο έδαφος των Κάτω Χωρών μετά τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας του ή κατά τη διάρκεια των οποίων ο εν λόγω δικαιούχος, ενώ κατοικούσε στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, ασκούσε μισθωτή δραστηριότητα στις Κάτω Χώρες για λογαριασμό εργοδότη εγκατεστημένου στη χώρα αυτή.

(...)

γ) Όσον αφορά την ύπανδρη γυναίκα ο σύζυγος της οποίας δικαιούται συντάξεως, δυνάμει της ολλανδικής νομοθεσίας περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος, λαμβάνονται επίσης υπόψη ως περίοδοι ασφαλίσεως οι περίοδοι αυτού του γάμου οι οποίες προηγούνται της ημερομηνίας κατά την οποία η ενδιαφερόμενη συμπλήρωσε το 65ο έτος της ηλικίας της και κατά τη διάρκεια των οποίων κατοικούσε στο έδαφος ενός η περισσοτέρων κρατών μελών, εφόσον οι περίοδοι αυτές συμπίπτουν με τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε ο σύζυγός της υπό τη νομοθεσία αυτή και με τις περιόδους ασφαλίσεως που πρέπει να ληφθούν υπόψη σύμφωνα με την περίπτωση α'.

(...)

ε) Όσον αφορά τη γυναίκα η οποία είχε υπανδρευθεί και της οποίας ο σύζυγος είχε υπαχθεί στην ολλανδική νομοθεσία περί της γενικής ασφαλίσεως γήρατος ή θεωρείται ότι έχει συμπληρώσει περιό-

3 — Ωστόσο, η υποχρέωση αυτή μετριάζεται από το άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος της 3ης Δεκεμβρίου 1985, κατά το οποίο όποιος έχει εγκαταλείψει τις Κάτω Χώρες, αλλά εξακολουθεί να ασφαλίζεται βάσει του AOW, θεωρείται, όσον αφορά την προϋπόθεση των τριών ετών, ότι κατοικεί στη χώρα αυτή.

δους ασφαλίσεως δυνάμει των διατάξεων της περιπτώσεως α', εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των δύο προηγούμενων περιπτώσεων.

(...)».

5. Ας έλθω τώρα στα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν την αφορμή της παρούσας δίκης. Στις 23 Νοεμβρίου 1948 οι σύζυγοι Cabanis-Issarte, αμφότεροι Γάλλοι υπήκοοι, μετακόμισαν, λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας του Cabanis, στις Κάτω Χώρες. Εκτός από την περίοδο από τις 20 Οκτωβρίου 1960 μέχρι τις 12 Νοεμβρίου 1963 (προσωρινή εγκατάσταση στη Γαλλία), κατοίκησαν στις Κάτω Χώρες μέχρι τις 15 Ιουλίου 1969, ημερομηνία κατά την οποία επέστρεψαν οριστικώς στη Γαλλία. Ο Cabanis άσκησε την επαγγελματική του δραστηριότητα μέχρι τις 18 Φεβρουαρίου 1969, δηλαδή μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του, ημερομηνία κατά την οποία του απονεμήθηκε πλήρης σύνταξη υπό την έννοια του AOW. Την ίδια ημερομηνία η σύζυγός του έλαβε σύνταξη συζύγου υπό την έννοια του AOW [4].

Μετά τον θάνατο του Cabanis, ο οποίος επήλθε στις 7 Οκτωβρίου 1977, χορηγήθηκε στην Cabanis-Issarte (στο εξής: προσφεύγουσα) από 1ης Απριλίου 1978, βάσει του AOW, η προβλεπόμενη για όσους ζουν μόνοι σύνταξη, η οποία μειώθηκε από τον Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank (οργανισμό κοινωνικών ασφαλίσεων, στο εξής: SVB) για τα 29 έτη που δεν καλύπτονταν από ασφάλιση. Η μείωση αυτή αφορούσε την περίοδο από τις 13 Μαΐου 1924 μέχρι τις 23 Νοεμβρίου 1948, δηλαδή από τη συμπλήρωση του 15ου έτους της ηλικίας μέχρι την εγκατάσταση στις Κάτω Χώρες, καθώς και την περίοδο από τις 15 Ιουλίου 1969 μέχρι τις 13 Μαΐου 1974, δηλαδή από την οριστική μετακόμιση στη Γαλλία μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας.

Ειδικά όσον αφορά αυτή την τελευταία περίοδο (1969-1974), ο ίδιος ο SVB παρέσχε στην προσφεύγουσα τη δυνατότητα να αποκτήσει συνταξιοδοτικά δικαιώματα μέσω προαιρετικής ασφαλίσεως και καθόρισε, στηριζόμενος στο άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος της 22ας Δεκεμβρίου 1971, τις σχετικές εισφορές βάσει του ανωτάτου ποσού εισφοράς που μπορεί να οφείλει ο ασφαλισμένος.

6. Η Cabanis-Issarte, θεωρώντας ότι εδικαιούτο — βάσει του άρθρου 3 του κανονισμού 1408/71 [5] — να τύχει της ίδιας μειώσεως εισφορών που αναγνωρίζεται στους ημεδαπούς, προσέφυγε κατά της πράξεως καθορισμού των εισφορών ενώπιον του Raad van Beroep του Άμστερνταμ, το οποίο δέχτηκε την προσφυγή της. Κατά της αποφάσεως αυτής ο SVB άσκησε έφεση ενώπιον του Centrale Raad van Beroep, το οποίο, με σκοπό την επίλυση της διαφοράς, υπέβαλε

4 — Συγκεκριμένα, η Cabanis-Issarte υπαγόταν στην υποχρεωτική ασφάλιση για τις περιόδους κατά τις οποίες κατοικούσε στις Κάτω Χώρες όσο και στην προαιρετική ασφάλιση, δεδομένου ότι είχε (συν)ασφαλισθεί βάσει του άρθρου 9 του βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961 για την περίοδο από 20 Οκτωβρίου 1960 έως 12 Νοεμβρίου 1963, καθότι ο σύζυγός της είχε καταβάλει προαιρετικώς τις εισφορές για την εν λόγω περίοδο.

5 — Το άρθρο 3, παράγραφος 1, ορίζει ότι: «Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού».

στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, εφαρμόζεται, ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 και δη η θεσπιζόμενη στο άρθρο 3 αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, σε πρόσωπα όπως η εφεσίβλητη βάσει του άρθρου 2 αυτού;

α) επειδή η εφεσίβλητη πρέπει να θεωρηθεί ως δικαιούχος βάσει του παραρτήματος V, κεφάλαιο Η, σημείο 2, περίπτωση α', του κανονισμού αυτού (σύμφωνα με την αρίθμηση του παραρτήματος αυτού κατά τον χρόνο εκδόσεως της εφεσιβαλλομένης αποφάσεως);

β) επειδή πρέπει να θεωρηθεί ως μέλος της οικογενείας ή (τελικά) ως επιζών πρόσωπο, υπό την έννοια του άρθρου 2 του κανονισμού αυτού, διότι βάσει του άρθρου 9 του τότε ισχύοντος βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961 ήταν ασφαλισμένη (καλυπτομένη από την ασφάλιση τρίτου) συνεπεία καταβολής εισφορών, στο πλαίσιο συστήματος προαιρετικής ασφαλίσεως, εκ μέρους του αποβιώσαντος συζύγου της (για την περίοδο από 20 Οκτωβρίου 1960 μέχρι 12 Νοεμβρίου 1963);

γ) επειδή πρέπει να θεωρηθεί ως μέλος της οικογενείας ή ως επιζών πρόσωπο, θα πρέπει δε να αναγνωριστθεί ότι οι διατάξεις του σημείου 2, περίπτωση ε', σε συνδυασμό με τις διατάξεις του σημείου 2, περίπτωση γ', του προαναφερθέντος παραρτήματος, εφαρμόζονται όχι μόνο στην τελευταία προαναφερθείσα περίοδο αλλά και πέραν αυτής;

2) Μπορεί να θεωρηθεί ότι σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση χάνονται, συνεπεία της ασκήσεως του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, τα πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφαλίσεως, οπότε δεν επιτυγχάνεται ο σκοπός των άρθρων 48 έως 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, και, στην περίπτωση αυτή, ποιες είναι οι συνέπειες ως προς την επίμαχη στην παρούσα δίκη προϋπόθεση της ιθαγενείας για τη μείωση εισφορών;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

7. Πρέπει, συνεπώς, να εξακριβωθεί αν η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ημεδαπών και διακινουμένων εργαζομένων, όπως έχει θεσπιστεί από το άρθρο 3 του κανονισμού 1408/71, επιτρέπει στα πρόσωπα που τελούν στην κατάσταση της προσφεύγουσας να τυγχάνουν της μειώσεως εισφορών που δικαιούνται οι ημεδαποί.

Καλόν είναι να διευκρινιστεί από τώρα ότι εν προκειμένω το ζήτημα έγκειται αποκλειστικώς στο ποσό των εισφορών που οφείλονται, στο πλαίσιο της προαιρετικής ασφαλίσεως, για την περίοδο από τις 15 Ιουλίου 1969 (ημερομηνία κατά την οποία η προσφεύγουσα έπαυσε να κατοικεί στις Κάτω Χώρες) μέχρι τις 13 Μαΐου 1974 (ημερομηνία συμπληρώσεως του 65ου έτους της ηλικίας της), ενώ δεν αμφισβητείται ότι για την εν λόγω περίοδο η προσφεύγουσα δεν έχει δικαίωμα να της αναγνωρισθούν «πλασματικές» περίοδοι ασφαλίσεως, ούτε βάσει του AOW ούτε βάσει του παραρτήματος VI του κανονισμού 1408/71. Υπενθυμίζω, εξάλλου, ότι κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου ούτε η προσφεύγουσα ούτε ο σύζυγός της κατοικούσαν στις Κάτω Χώρες και ότι ο τελευταίος δεν υπαγόταν πλέον στον AOW εξ απόψεως καταβολής ασφαλιστικών εισφορών, δεδομένου ότι ήδη ελάμβανε σύνταξη γήρατος.

8. Το ίδιο το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται σε τρεις διαφορετικές διατάξεις, και συγκεκριμένα στο άρθρο 2 του κανονισμού 1408/71 και στις περιπτώσεις α΄ και ε΄ του σημείου 2 του κεφαλαίου Ι του παραρτήματος VI του ίδιου κανονισμού, διατάξεις από τις οποίες θα μπορούσε να συναχθεί το δικαίωμα της προσφεύγουσας για την εν λόγω μείωση εισφορών. Η δυνατότητα εφαρμογής των ανωτέρω διατάξεων προϋποθέτει, προφανώς, ότι η προσφεύγουσα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής ratione personae του κανονισμού 1408/71, είτε υπό την ιδιότητα του εργαζομένου είτε υπό την ιδιότητα του μέλους οικογενείας ή του επιζώντος.

Συναφώς, δεν νομίζω ότι χρειάζεται να υπενθυμίσω ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, ορίζοντας το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του ίδιου κανονισμού, προβλέπει δύο σαφώς διακρινόμενες μεταξύ τους κατηγορίες δικαιούχων: από τη μία τους εργαζόμενους και από την άλλη τα μέλη των οικογενειών τους και τους επιζώντες.

9. Μολονότι είναι αναμφισβήτητο ότι η Cabanis-Issarte, μη έχοντας ποτέ εργαστεί στις Κάτω Χώρες ούτε σε άλλο κράτος μέλος, δεν έχει την ιδιότητα του εργαζομένου υπό την έννοια του κανονισμού 1408/71, είναι άλλο τόσο αναμφισβήτητο ότι εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού ως μέλος της οικογενείας και, ακολούθως, ως επιζών σύζυγος διακινουμένου εργαζομένου [6].

Ωστόσο, όπως ανέφεραν εν εκτάσει όλοι όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, τούτο δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι επί της προσφεύγουσας έχει εφαρμογή η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ημεδαπών και διακινουμένων εργαζομένων. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από *πάγια νομολογία του Δικαστηρίου* [7], ενώ αυτοί που έχουν την ιδιότητα του εργαζομένου υπό την έννοια του κανονισμού μπορούν να επικαλούνται το δικαίωμα επί των παροχών, τις οποίες προβλέπει ο κανονισμός, ως *ίδιον δικαίωμα*, τα μέλη της οικογενείας ή οι επιζώντες ενός εργαζομένου μπορούν να επικαλούνται αποκλειστικώς *παράγωγα δικαιώματα*, δηλαδή δικαιώματα που έχουν αποκτήσει υπό αυτές τις ιδιότητές τους.

6 — Οι έννοιες του «μέλους της οικογενείας» και του «επιζώντος» *ορίζονται στο άρθρο 1, στοιχείο ζ΄, και στο άρθρο 1, στοιχείο στ΄*, αντιστοίχως του εν λόγω κανονισμού.

7 — Βλ. την απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 1976, 40/76, Kermaschek (Συλλογή τόμος 1976, σ. 599, σκέψη 8). Βλ., ως την πλέον πρόσφατη απόφαση με το ίδιο περιεχόμενο, την απόφαση της *27ης Μαΐου 1993, C-310/91, Schmid* (Συλλογή 1993, σ. I-3011, σκέψη 12).

Συνεπώς, εκείνο που, σε τελική ανάλυση, έχει σημασία στην παρούσα υπόθεση είναι να εξακριβωθεί, πρώτον, αν η υπαγωγή σε σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως αποτελεί ίδιον δικαίωμα ή, αντιθέτως, παράγωγο δικαίωμα, παρεχόμενο σε όσους έχουν την ιδιότητα του μέλους της οικογενείας ή του επιζώντος, και, δεύτερον, στην τελευταία αυτή περίπτωση, ποιες είναι οι διατάξεις επί των οποίων στηρίζεται το εν λόγω δικαίωμα.

10. Λαμβανομένου υπόψη ότι όλοι οι κάτοικοι των Κάτω Χωρών καλύπτονται απευθείας και ατομικώς από τον AOW, από τη συμπλήρωση του 15ου έτους και μέχρι το 65ο έτος της ηλικίας τους, ανεξαρτήτως φύλου και οικογενειακής καταστάσεως, είναι πρόδηλο ότι το συνταξιοδοτικό δικαίωμα δεν αποτελεί δικαίωμα παρεχόμενο στα μέλη της οικογενείας ή στους επιζώντες ενός διακινουμένου εργαζομένου, αλλά ίδιον δικαίωμα, με αποτέλεσμα και η ίδια η υπαγωγή στο σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως να πρέπει να αποτελεί, καταρχήν, ίδιον δικαίωμα κάθε προσώπου.

Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται (στο σημείο β' του πρώτου ερωτήματος) στο γεγονός ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 20 Οκτωβρίου 1960 μέχρι τις 12 Νοεμβρίου 1963, η προσφεύγουσα ήταν (συν)ασφαλισμένη κατά τον AOW, βάσει του άρθρου 9 του βασιλικού διατάγματος της 24ης Φεβρουαρίου 1961, ως σύζυγος προαιρετικώς ασφαλισμένου κατά τον AOW και, συνεπώς, υπό την ιδιότητά της ως μέλους οικογενείας.

11. Μπορεί το γεγονός αυτό να θεωρηθεί αρκετό ώστε να γίνει δεκτό ότι η ένταξη στο σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως για την εν λόγω περίοδο αποτελεί για την προσφεύγουσα παράγωγο δικαίωμα, δυνάμενο να ασκηθεί, κατά συνέπεια, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που προβλέπονται για τους ημεδαπούς;

Η απάντηση πρέπει να είναι αρνητική. Συγκεκριμένα, παρόλον ότι είναι αλήθεια ότι, κατά την περίοδο στην οποία αναφέρεται το εθνικό δικαστήριο, η προσφεύγουσα είχε ασφαλισθεί προαιρετικώς λόγω του ότι ο σύζυγός της υπαγόταν σε σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως, δηλαδή λόγω της ιδιότητάς της ως μέλους της οικογενείας, είναι επίσης αλήθεια ότι, κατά την κρίσιμη περίοδο από 15 Ιουλίου 1969 έως 13 Μαΐου 1974, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεστεί κανένα δικαίωμα ως μέλος της οικογενείας. Συγκεκριμένα, κατά την εν λόγω περίοδο, ο σύζυγος της προσφεύγουσας δεν ασκούσε πλέον καμία εργασιακή δραστηριότητα, αλλά ελάμβανε ήδη σύνταξη γήρατος, και δεν κατοικούσε καν στο έδαφος των Κάτω Χωρών.

Επομένως, η δυνατότητα της προσφεύγουσας να επικαλεστεί την προαιρετική ασφάλιση όσον αφορά την εν λόγω περίοδο συνιστά ίδιον δικαίωμα, που η ολλανδική νομοθεσία αναγνωρίζει σε όλους όσοι προτίθενται να συνεχίσουν να ασφαλίζονται μετά την παύση της υποχρεωτικής ασφαλίσεως, η οποία, στην περίπτωση της προσφεύγουσας, επήλθε μετά την οριστική της μετακόμιση στη Γαλλία.

12. Ούτε μου φαίνεται ότι η προσφεύγουσα μπορεί, με σκοπό τη μείωση εισφορών που ζητεί, να επικαλεστεί τις διατάξεις του παραρτήματος VI, κεφάλαιο I, σημείο 2, περιπτώσεις α' και ε' (στις οποίες αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο στα στοιχεία α' και γ' του πρώτου ερωτήματος).

Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι οι έγγαμες γυναίκες μπορούν να επικαλεστούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τις διατάξεις του παραρτήματος VI του κανονισμού, για να τους αναγνωρισθούν περίοδοι ασφαλίσεως υπό την έννοια του AOW, δεν ασκεί καμία επιρροή επί του τρόπου προαιρετικής ασφαλίσεως, ο οποίος εξακολουθεί να ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο [8] και σε καμία περίπτωση δεν λαμβάνεται υπόψη από το εν λόγω παράρτημα.

13. Κατόπιν των ανωτέρω, υπενθυμίζω ότι το σημείο 2, περίπτωση α', του παραρτήματος έχει σκοπό να εξασφαλίσει στον ενδιαφερόμενο, που δεν απολαύει των μεταβατικών πλεονεκτημάτων που προβλέπει ο AOW, τη δυνατότητα να αποκτήσει συνταξιοδοτικά δικαιώματα για τις περιόδους που προηγήθηκαν της 1ης Ιανουαρίου 1957 και για τις οποίες υπάρχει ορισμένος σύνδεσμος με τις Κάτω Χώρες, είτε από άποψη κατοικίας του ενδιαφερομένου είτε από άποψη μισθωτής δραστηριότητας.

Επομένως, η διάταξη αυτή, η οποία ασφαλώς δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διευρυνθεί το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, δεν έχει εφαρμογή στα πρόσωπα που, όπως η προσφεύγουσα [9], δεν έχουν την ιδιότητα του εργαζομένου υπό την έννοια του κανονισμού 1408/71. Εξάλλου, η ανωτέρω διάταξη αφορά αποκλειστικώς τις προγενέστερες της 1ης Ιανουαρίου 1957 περιόδους ασφαλίσεως, ενώ το ζήτημα εν προκειμένω έγκειται στο ποσό των εισφορών που αφορούν την περίοδο 1969-1974.

14. Τέλος, ούτε το σημείο 2, περίπτωση ε', του παραρτήματος μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στην προσφεύγουσα, απλώς και μόνον επειδή έχει υπανδρευθεί πρόσωπο υπαγόμενο στην ολλανδική νομοθεσία περί ασφαλίσεως γήρατος, να τύχει της εν λόγω μειώσεως εισφορών.

Συγκεκριμένα, πρέπει εν προκειμένω να τονιστεί ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο ο σύζυγος της προσφεύγουσας δεν υπαγόταν στην ολλανδική νομοθεσία από άποψη καταβολής ασφαλιστικών εισφορών, όπως, αντιθέτως, απαιτείται από το σημείο 2, περίπτωση ε', το οποίο παραπέμπει, συναφώς, στη διάταξη της περιπτώσεως γ'. Εν πάση δε περιπτώσει, η προσφεύγουσα δεν θα μπορούσε, ούτως ή άλλως, να επικαλεστεί τις διατάξεις αυτές, δεδομένου ότι, όπως έχει ήδη λεχθεί, η ένταξη στο σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως αποτελεί ίδιον δικαίωμα της προσφεύγουσας και όχι δικαίωμα αναγνωριζόμενο σε αυτήν υπό την ιδιότητά της ως μέλους της οικογενείας

8 — Υπενθυμίζω, συναφώς, την απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1987, 43/86, De Rijke (Συλλογή 1987, σ. 3611), με την οποία το Δικαστήριο δέχτηκε ότι μια έγγαμη γυναίκα δεν μπορούσε, βάσει του σημείου 2, περίπτωση γ', του παραρτήματος VI, να επικαλεστεί το δικαίωμα υπαγωγής της στο σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως, αφ' ης στιγμής είχε ήδη παρέλθει η σχετική προθεσμία που είχε τάξει ο AOW.

9 — Πάντως, πρέπει να διευκρινιστεί εν προκειμένω ότι η διάταξη αυτή, κατά το μέρος που έχει σχέση με τη διάταξη του σημείου 2, περίπτωση γ', εφαρμόστηκε επί της προσφεύγουσας. Συγκεκριμένα, της αναγνωρίστηκε ως περίοδος ασφαλίσεως υπό την έννοια του AOW η περίοδος από το 1948 (έτος εγκαταστάσεως με τον σύζυγό της στις Κάτω Χώρες) μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1957 (ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του AOW).

και/ή ως επιζώντος συζύγου διακινουμένου εργαζομένου.

15. Οι πιο πάνω παρατηρήσεις με οδηγούν, επομένως, στο συμπέρασμα ότι ούτε το άρθρο 2 του κανονισμού 1408/71 ούτε οι διατάξεις που περιέχονται στο παράρτημα VI, κεφάλαιο I, σημείο 2, του ίδιου κανονισμού επιτρέπουν στα πρόσωπα που τελούν στην κατάσταση της προσφεύγουσας να τυγχάνουν της μειώσεως εισφορών που αναγνωρίζεται στους ημπεδαπούς στο πλαίσιο της προαιρετικής ασφαλίσεως.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

16. Με το δεύτερο ερώτημα ζητείται, στην ουσία, από το Δικαστήριο να αποφανθεί αν η μεταχείριση που επιφυλάχθηκε στην Cabanis-Issarte συμβιβάζεται με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, και συγκεκριμένα με τα άρθρα 48 και 51 της Συνθήκης.

Συναφώς, υπενθυμίζω εκ προοιμίου ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, «ο στόχος των άρθρων 48 μέχρι 51 δεν επιτυγχάνεται αν οι εργαζόμενοι, ασκώντας το δικαίωμά τους προς ελεύθερη κυκλοφορία, αναγκάζονται να χάσουν τα πλεονεκτήματα στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως που τους αναγνωρίζει η νομοθεσία κράτους μέλους» [10]. Συγκεκριμένα, η συνέπεια αυτή θα μπορούσε να αποτρέψει τον κοινοτικό εργαζόμενο από την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και, κατά συνέπεια, θα αποτελούσε εμπόδιο στην άσκηση της ελευθερίας αυτής [11]. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει, για παράδειγμα, ότι θα προέκυπτε δυσμενής διάκριση, αν οι όροι κτήσεως ή διατηρήσεως του δικαιώματος παροχών καθορίζονταν από τον εθνικό νομοθέτη κατά τέτοιο τρόπο, ώστε, στην πράξη, να τους πληρούν μόνον οι υπήκοοι του ενδιαφερομένου κράτους μέλους [12].

17. Τούτο, προδήλως δεν συμβαίνει εν προκειμένω, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ποτέ δεν άσκησε άμεσα, δηλαδή ως εργαζόμενη, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, εφόσον ποτέ δεν εργάστηκε στις Κάτω Χώρες ούτε σε κάποιο άλλο κράτος μέλος.

Είναι αλήθεια ότι στην υπόθεση Spruyt [13] το Δικαστήριο έκρινε ότι αποτελεί ενδεχομένως εμπόδιο για την έγγαμη γυναίκα που έχει την πρόθεση να συνοδεύσει τον σύζυγό της, ο οποίος εγκαθίσταται σε άλλο κράτος μέλος, το γεγονός ότι η εφαρμογή του σημείου 2, περίπτωση α', σε συνδυασμό με το σημείο 2, περίπτωση ε', του παραρτήματος VI, δεν επιτρέπει να ληφθούν υπόψη για τη γυναίκα αυτή οι προγενέστερες του γάμου περίοδοι κατοικίας στις Κάτω Χώρες, δημιουργώντας έτσι διαφορετική μεταχείριση μεταξύ ανδρών και αγάμων γυναικών από τη μια πλευρά και εγγάμων γυναικών από την

10 — Απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 1986, 284/84, Spruyt (Συλλογή 1986, σ. 685, σκέψη 19).

11 — Βλ. συναφώς, ως την πλέον πρόσφατη απόφαση, την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1994, C-12/93, Drake (Συλλογή 1994, σ. I-4337).

12 — Βλ. συναφώς, μεταξύ άλλων αποφάσεων, την απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 1991, C-349/87, Παράσχη (Συλλογή 1991, σ. I-4501, σκέψη 23).

13 — Προαναφερθείσα, σκέψη 25.

άλλη, η οποία οδηγεί σε διακρίσεις και αντίκειται προς τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας.

Πρέπει, ωστόσο, να παρατηρηθεί ότι η υπόθεση που μας ενδιαφέρει είναι εντελώς διαφορετική, καθότι δεν αφορά τη άρνηση να αναγνωριστούν προγενέστερες της ενάρξεως ισχύος του AOW περίοδοι ασφαλίσεως υπέρ έγγαμης γυναίκας που όντως κατοικούσε στις Κάτω Χώρες κατά την επίμαχη περίοδο, αλλά αποκλειστικώς τον τρόπο εντάξεως σε σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως όσον αφορά περίοδο μεταγενέστερη όχι μόνον της ενάρξεως ισχύος του AOW, αλλά και της συμπληρώσεως της συντάξιμης ηλικίας του συζύγου.

18. Βέβαια, θα μπορούσαμε να διερωτηθούμε αν η τωρινή κατάσταση της προσφεύγουσας, στην περίπτωση που ήταν γνωστή στον σύζυγο κατά το χρονικό σημείο της εγκαταστάσεώς του στις Κάτω Χώρες, θα ήταν ικανή να τον οδηγήσει να μη κάνει χρήση του δικαιώματός του περί ελεύθερης κυκλοφορίας.

Ωστόσο, δεν μου φαίνεται ότι το πρόβλημα μπορεί να τεθεί σοβαρά σ' αυτή τη βάση, αν μάλιστα ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά του επίμαχου συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Συγκεκριμένα, το σύστημα αυτό, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, βασίζεται στην αρχή της αλληλεγγύης: εξ ου το γεγονός ότι επιτρέπεται αποκλειστικώς στους υπηκόους με κανένα ή με πολύ περιορισμένο εισόδημα να ενταχθούν στο σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως και να τύχουν πλήρους συντάξεως καταβάλλοντας ελάχιστες εισφορές, δηλαδή εισφορές ίσες μόνο με το 5 % του κατ' ανώτατο όριο οφειλομένου ποσού. Τούτο, εξάλλου, εξηγεί τους λόγους που οδήγησαν τον Ολλανδό νομοθέτη να προβλέψει ότι η δυνατότητα καταβολής μειωμένων εισφορών ισχύει μόνο για τους ημεδαπούς· ο περιορισμός αυτός φυσικά δεν έχει εφαρμογή — βάσει του παραρτήματος VI, κεφάλαιο I, σημείο 2, του κανονισμού — σε αυτούς που έχουν την ιδιότητα του εργαζομένου υπό την έννοια του ίδιου κανονισμού.

19. Ενόψει των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο Centrale Raad van Beroep την ακόλουθη απάντηση:

«1) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντίκειται στην εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως που περιορίζει το δικαίωμα προς μείωση εισφορών, στο πλαίσιο προαιρετικής ασφαλίσεως, στους ημπεδαπούς και στα πρόσωπα που έχουν την ιδιότητα του εργαζομένου υπό την έννοια του ίδιου κανονισμού.

2) Δεν προκύπτει ότι η επίτευξη του σκοπού των άρθρων 48 και 51 της Συνθήκης διακυβεύεται από την ύπαρξη εθνικών ρυθμίσεων όπως η επίμαχη.»